

Cornelia STAN

MOTIVAȚIE ȘI DEMOTIVAȚIE ÎN ACTIVITATEA EDUCAȚIONALĂ

Motivation and demotivation in educational activity

Cornelia STAN

Abstract: *We live in a society marked by profound changes, where younger generations no longer find in any correspondents in the cultural, behavioral or even spiritual particularities of adult generations. School, regarded as the fundamental institution of education, provides the necessary information and formal training from the increasingly fragile and up to adult age, apparently still plays the same key role in development, today like in previous years. However, the results achieved by Romanian students within various types of international evaluations demonstrates that we stand on the lowest rankings. Thus a rigid search needs to be put in motion regarding the explanations and causes which could bring clarity to this difficult situation of the educational plan.*

Keywords: motivation, demotivation, learning behavior, knowledge.

Analiza în detaliu a ierarhizărilor diferitelor aspecte ale procesului educațional care influențează performanța elevilor, situează atitudinea de interes și motivația pentru învățare a elevilor pe ultimul loc în rândul țărilor evaluate, alături de absenteismul școlar.

Corelând cele două elemente, rezultă cu claritate o atitudine de dezinteres și lipsă de orientare înspre viitor a acestor elevi, strict relaționată cu dificultățile de angajare pe piața muncii și gradul de insatisfacție a absolvenților, în ceea ce privește inserția lor profesională și socială.

Întrebările care vizează sesizarea unor elemente explicative de fond a acestei realități și-ar putea găsi răspunsuri în diverse teorii psihologice, care accentuează relația dintre cultură, motivație pentru învățare și experiență personală. Cu toate acestea, particularitățile și amploarea fenomenului conduc la controverse manageriale ale celor implicați în organizarea și buna desfășurare a activităților educaționale, fiind dificil de identificat cauzele reale ale situației. Apelul la unele teorii psihologice în scopul analizei critice a situației educaționale pare să aducă mai degrabă întrebări suplimentare decât clarificări.

Astfel, dacă, în acord cu teoria lui Maslow,¹ comportamentul uman este activat și direcționat de un set de trebuințe instinctive, ierarhic organizate, de ce majoritatea elevilor nu ajung în situația în care să se motiveze pentru a-și depăși nevoia de satisfacere a trebuințelor de nivel inferior și nu tind spre atingerea “vârfului” piramidei, la o recunoaștere socială reală, autorealizare și stimă de sine crescută? Să fie vorba de faptul că pe măsură ce ne orientăm spre treptele superioare ale piramidei trebuințelor, efortul necesar pentru atingerea scopurilor este din ce în ce mai solicitant? Sau este pur și simplu o lipsă de interes și ne mulțumim cu puțin?

În acord cu teoria behavioristă a lui Bandura,² majoritatea comportamentelor umane sunt achiziționate prin intermediul exemplului, care poate avea un caracter fie intențional, fie accidental. Comportamentul de învățare ar trebui să se subsumeze

¹ A. H. Maslow, “A Theory of Human Motivation”, în *Psychological Review*, număr 50, 1943 p. 370—396.

² Albert Bandura, *Social Learning Theory*, New York, General Learning Press, 1977.

„Motivation and demotivation in educational activity”, *Astra Salvensis*, 3, p. 162-164

modelelor oferite elevilor de către educatori sau familie. Le lipsesc așadar elevilor din România modelele de bune practici? Părinții sau profesorii nu reprezintă modele îndeajuns de convingătoare pentru elevi, astfel încât să-i determine să învețe? Le lipsesc elevilor abilitățile care i-ar ajuta să pună în aplicare acele comportamente observate și apreciate ca dezirabile? Ori, pur și simplu, le lipsește motivația pentru a-și însuși comportamente așteptate și solicitate de educatori?

O teorie interesantă este și cea a lui Alfred Adler,³ care susține că o formă motivațională majoră a indivizilor este sentimentul de inferioritate, care ar reprezenta cel mai semnificativ mobil al conduitei umane, indiferent de sistemul de referință al acesteia. Din dorința de a compensa anumite lipsuri conștientizate drept surse de inferioritate în raport cu ceilalți, omul apelează la resurse mobilizatoare pentru a depăși condiția în care se află la un moment dat. Toți oamenii sunt supuși acțiunii diverselor influențe de mediu încă din copilărie, astfel încât nimeni nu se poate sustrage resimțirii unor sentimente de inferioritate care vor constitui forță motivatore pentru dezvoltarea viitoare. În acest sens, copiii noștri nu au în nici o privință sentimente de inferioritate care să-i motiveze în învățare? Sau, faptul că unii elevi care provin din medii modeste ajung să atingă performanțe net superioare multor elevi care nu se confruntă cu dificultăți materiale și economice se poate explica tocmai printr-o astfel de motivare dată de conștientizarea unei anumite stări de inferioritate?

Desigur, un proces atât de complex ca și motivația nu poate fi redus la o singură teorie explicativă, cu atât mai mult cu cât particularitățile culturale amprentează în mod diferit și nu universal, condițiile interne care determină și susțin activitatea omului. În procesul învățării școlare intră în conexiune o serie întregă de factori-caracteristici ale profesorilor și elevilor, cerințe și sarcini de lucru, modalități de abordare a conținuturilor învățării, condiții ale mediului educațional, cunoașterea potențialului propriu etc., care determină atitudinea rutinieră a elevilor în ceea ce privește învățarea, intensitatea motivației sau a tipului de motivație care va sta la baza implicării elevului în actul educativ.

În contradicție cu conceptul de motivație se situează cel de demotivație, înțeles ca absența intenției de acțiune sau de abordare a unui comportament, din cauza aprecierii respectivei acțiuni sau respectivului comportament ca fiind nerelevante, fără legătură cu trebuințele, interesele sau abilitățile persoanei.

Pentru a trece de la stadiul de demotivare la cel de motivare intrinsecă (percepută ca formă optimă de motivare) se parcurg mai multe etape:⁴ *reglarea externă* (caracterizată de introducerea unor reglementări acționale, finalizate cu evaluări ce implică recompense sau pedepse, care condiționează manifestarea comportamentului); *integrarea*-care presupune recunoașterea de către individ a faptului că prezența unui comportament așteptat îl valorizează și îi aduce apreciere în grupul de apartenență; *identificarea*-ce se axează pe asimilarea comportamentului, repetarea lui, fiind înțeleasă

³ Alfred Adler, *Înțelegerea vieții. Introducere în psihologia individuală*, București, Editura Trei, 2009.

⁴ E. L. Deci, R. M. Ryan, Self-Determination Theory; *An Approach To Human Motivation And Personality* (<http://www.psych.rochester.edu/SDT/index.html>).

Cornelia STAN

importanța acestuia; *interiorizarea*-care vizează asumarea definitivă a comportamentului solicitat, lipsind senzația de efort și obligativitate în executarea lui.

Pentru parcurgerea acestor pași trebuie respectate anumite elemente acționale, care împletite cu aptitudinea pedagogică pot conduce treptat la creșterea gradului de interes și responsabilizare a elevului în învățare.⁵ Dintre aceste elemente putem enumera: stimularea sistematică a abilităților și competențelor elevilor, identificarea surselor de satisfacție pe care aceștia le regăsesc în conținuturile învățate, utilizarea laudelor și evitarea aprecierilor negative, stimularea autonomiei în organizarea și gestionarea propriei învățări, dar și argumentarea repetată a utilității celor învățate.

Motivația constituie o cerință generală în învățare și educație, iar acest aspect pretinde din partea educatorului să se raporteze în permanență, în contextul activităților didactice, la interesele și nevoile de cunoaștere și formare ale elevilor, astfel încât acestea să se armonizeze cu scopurile educaționale și obiectivele stabilite de formatori.

În consecință, rolul educatorului este acela de a facilita implicarea în învățare și de a găsi modalități eficiente de creștere și activizare a motivației elevului, urmărind în primul rând activizarea motivației intrinseci, apoi cea a motivației venite din exterior. Educatorul nu trebuie să impună elevului participarea în activitate ci trebuie să-i ofere suficiente informații și argumente care să-l autodetermine pe acesta să se implice activ, să colaboreze, fără a resimți anxietate față de activitate, mediul înconjurător sau persoane.

⁵ C. Benware, E.L. Deci, "Quality of learning with an active versus passive motivational set", în *American Educational Research Journal*, număr 21, 1984, pp. 755–765.